

LIETUVOS RINKĖJAI: PARTIJŲ PASIRINKIMO MOTYVAI

MINDAUGAS DEGUTIS

Lietuvos rinkėjų elgesys 1992 ir 1996 m. rinkimuose pateikė nemažą staigmenų politikos mokslininkams ir sociologams. Tačiau paaiškinti tokių elgesį nepakanka populiarių teiginių, kad Lietuvos rinkėjai yra nusivylę valdžia ar kad veikia vadinamasis „švytuoklės principas“. Šiame straipsnyje autorius, aiškindamas rinkėjų elgesį mikrolygiu, nemodeliuodamas jo sudėtingomis indikatorių kombinacijomis, bando pateikti tikslesnę schemą. Tokį požiūrį būtų galima pavadinti empirinės medžiagos pateikimu, nepretenduojuojant į teorinius atradimus ar viso elgesio priežastinį paaiškinimą. Straipsnis remsis keletu klausimų, užduotų 1200 respondentų¹ po 1996 m. rinkimų į Seimą.

Iki šiol vykusiuose rinkimuose Lietuvos rinkėjų elgesys politikams ir sociologams pateikė ne vieną staigmeną. Nelauktą LDDP pergalę 1992 m. rinkimuose ir tos pačios partijos visišką pralaimėjimą 1996 rinkimuose buvo bandoma aiškinti vienodai: rinkėjai nusivylė valdžios veiksmais ir pasirinko opozicinę jėgą. Šis teiginys, be abejo, atskleidžia dalį tiesos, nes kiekviena vyriausybė, valdanti šalį sunkiu metu, yra pasmerkta

Mindaugas Degutis — VU TSPMI dėstytojas, rinkos ir viešosios nuomonės tyrimų agentūros „Socialinės informacijos centras“ (SIC) tyrimų direktorius.

Straipsnis parengtas pagal pranešimą seminare *Savivaldybių tarybų rinkimai '97 ir vietos savivaldos perspektyvos Lietuvoje*.

© Mindaugas Degutis, 1997

Straipsnis įteiktas redakcijai 1997 m. gegužės 22 d.

didesniam ar mažesniam nepasitenkinimui. Bet to nepakanka paaiškinti rinkėjų elgesio įvairovę. Tiek pat netinkamas šiuo atveju yra ir bandymas kalbėti apie švytuoklės principą. Viena, švytuoklės tarp LDDP ir TS (LK) nebuvo, antra, — ir kur kas svarbiau, — šis modelis nieko nepasako apie vadinamąsias trečiąsias jėgas, kurios įgyja vis didesnę reikšmę. Akivaizdu, kad Lietuvos elektoratas nėra viso labo viena žmonių grupė, kuri laksto iš kairės į dešinę ir atvirkščiai. Nėra jis ir dvi grupės, kurių viena ateina arba ne į rinkimus ir nuo to priklauso, kas juos laimės.

Politikos moksle egzistuoja keletas teorijų, aiškinančių rinkėjų elgesį. Bene žinomiausios iš jų yra psichologinės indentifikacijos su partija, socialinio statuso ir racionalaus pasirinkimo teorijos. Kiekviena šių krypčių bando aiškinti rinkėjų pasirinkimą pagal skirtingus motyvus. Visos jos bando modeliuoti rinkėjų elgesį, kurdamos schemas, kaip rinkėjas pasirenka, už kurią partiją jam balsuoti, ar kas nulemia jo pasirinkimą.

Šiuo atveju tiesiog pabandykime pažiūrėti, ką patys rinkėjai sako apie savo pasirinkimų motyvus. Galbūt iš kai kurių jų atsakymų galėsime padaryti ir gilesnes teorines išvadas.

Respondentams užduotas klausimas buvo formuluojamas taip: *Jei balsavote už kurią nors partiją per praėjusius rinkimus į Seimą, tai kodėl? Iš kortelėje pateikiamų atsakymų pasirinkite 3 Jums labiausiai tinkančius variantus².*

1 lentelė. Atsakymų pasiskirstymas (atsakymai išdėstyti jų pasirinkimo dažnio mažėjimo tvarka):

Atsakymai	Proc.
1. Man priimtini šios partijos programoje išdėstyti teiginiai, jos siekiai	36,3
2. Man patinka šios partijos lyderiai	31,3
3. Ši partija geriausiai galėtų išspręsti visai visuomenei aktualias problemas	29,8
4. Ši partija geriausiai galėtų išspręsti man aktualias problemas	23,1
5. Tai vienintelė dora partija	18,8
6. Aš visada balsuodavau už šią partiją, todėl nežadu keisti savo įpročių	17,8
7. Šios partijos žmonės kalba paprastais žmonėms suprantama kalba	16,2
8. Manau, kad verta išbandyti, ką sugeba ši partija, jei ji nepateisins lūkesčių, kitą kartą už ją nebalsuosiu	15,3

1 lentelės tęsinys.

9. Iki šiol valdžioje buvusios partijos nepateisino mano lūkesčių, todėl balsavau už tuos, kurie dar nebuvo valdžioje	13,4
10. Už šią partiją balsuoja mano šeimos nariai, kiti man artimi žmonės, todėl už ją balsuoju ir aš	11,8
11. Šios partijos kandidatai yra labiausiai kompetentingi savo sričių specialistai	11,3
12. Aš tiesiog nusivyliau partija, už kurią balsavau praėjusiuose rinkimuose	9,9
13. Asmeniškai pažįstu kai kuriuos šios partijos narius	8,5
14. Man patiko šios partijos rinkiminė kampanija	8,3
15. Ši partija visada tesi savo pažadus, yra atsakinga už savo veiksmus	6,0
16. Balsavau už šią partiją tik todėl, kad į Seimą nepatektų jai oponuojančių partijų, kurios man nepatinka, atstovai	5,2
17. Ši partija yra padėjusi, sprendžiant man iškilusias problemas	2,7
18. Pats esu šios partijos narys	2,3
19. Būčiau balsavęs už kitą partiją, bet ji neturėjo jokių šansų patekti į Seimą, todėl nenorėdamas, kad mano balsas pradingtų tuščiai, balsavau už jai artimą partiją	2,0
20. Man tas pats už ką balsuoti, renkuosi atsitiktinai	1,1

Kaip matome, neigiamos pasirinkimo priežastys nėra tokios svarbios, kokios jos turėtų būti, jei bandytume aiškinti rinkėjų elgesį švytuoklės principu.

Kur kas įdomiau yra nagrinėti šių atsakymų pasiskirstymą pagal tai, už kurią partiją balsavo respondentas. Todėl dabar pabandykime trumpai palyginti kelių partijų elektorato motyvaciją, pasirenkant partiją Seimo rinkimuose. Palyginimui pateikiami keleto partijų rinkėjų atsakymai į šį klausimą.

1. Tėvynės sąjunga (Lietuvos konservatoriai)

2 lentelė.

Atsakymai	Proc.	Skirtumas nuo vidurkio ³
1. Ši partija geriausiai galėtų išspręsti visai visuomenei aktualias problemas	39,1	9,3
2. Tai vienintelė dora partija	25,3	6,5

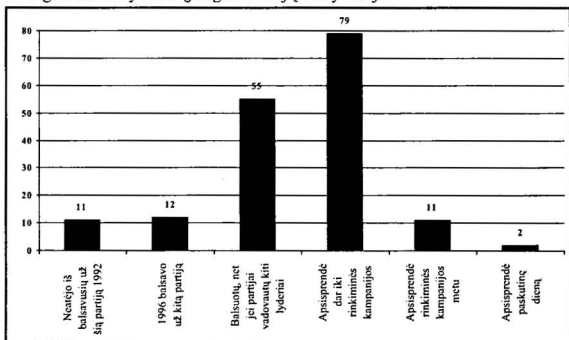
2 lentelės tęsinys.

3. Aš visada balsuodavau už šią partiją, todėl nežadu keisti savo įpročių	24,3	6,5
4. Man patiko šios partijos rinkiminė kampanija	4,6	-3,7
5. Asmeniškai pažįstu kai kuriuos šios partijos narius	4,6	-3,9
6. Iki šiol valdžioje buvusios partijos nepateisino mano lūkesčių, todėl balsavau už tuos, kurie dar nebuvo valdžioje.	7,2	-6,2
7. Šios partijos žmonės kalba paprastiems žmonėms suprantama kalba	9,2	-7,0

Iš respondentų, balsavusių už Tėvynės Sąjungą, minėtų balsavimo priežasčių aišku, kad šių rinkėjų pasirinkimas yra daugmaž pastovus, ir jie gana glaudžiai susiję su savo pasirinkta partija. Jie balsuoja už šią partiją ir yra įsitikinę jos kompetencija sprendžiant problemas, bei jos moraliniu patikimumu. Klasikinėje politikos teorijoje toks rinkėjų elgesys būtų pavadintas psichologine identifikacija su politine jėga.

Jiems nesvarbi motyvacija, kurią galima būtų pavadinti racionalia, t.y. programiniai teiginiai, rinkiminė kampanija, nepasitenkinimas prieš tai buvusia valdžia. Svarbu pasitikėjimas šia partija. Bet taip pat pažymėtina, kad nė viena iš priežasčių nebuvo TS (LK) rinkėjų išskirta labai radikaliai, kaip tai buvo kai kurių kitų partijų atveju. Vadinasi, šios partijos elektoratas yra įvairesnis savo pasirinkimo motyvacija.

1 diagrama. Tėvynės Sąjungos rinkėjų motyvacija

Dar keletas partijos elektorato bruožų pateikiami 1 diagramoje⁴.

Šie skaičiai taip pat rodo nemažą TS (LK) rinkėjų stabilumą — keturi penktadaliai jų apsisprendė balsuosią už konservatorius dar iki rinkiminės kampanijos.

2. Lietuvos demokratinė darbo partija

3 lentelė.

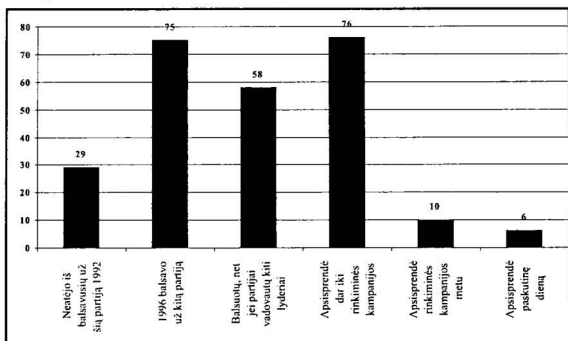
Atsakymai	Proc.	Skirtumas nuo vidurkio ³
1. Aš visada balsuodavau už šią partiją, todėl nežadu keisti savo įpročių	45,0	27,2
2. Balsavau už šią partiją tik todėl, kad į Seimą nepatektų jai oponuojančių partijų, kurios man nepatinka, atstovai	10,1	4,9
3. Asmeniškai pažįstu kai kuriuos šios partijos narius	12,7	4,2
4. Šios partijos kandidatai yra labiausiai kompetentingi savo sričių specialistai	15,2	3,9
5. Ši partija yra padėjusi, sprendžiant man iškilusias problemas	6,3	3,6
6. Man patinka šios partijos lyderiai	35,4	-4,1
7. Ši partija geriausiai galėtų išspręsti man aktualias problemas	17,5	-5,6
8. Ši partija visada tesi savo pažadus, yra atsakinga už savo veiksmus.	0,0	-6,0
9. Iki šiol valdžioje buvusios partijos nepateisino mano lūkesčių, todėl balsavau už tuos, kurie dar nebuvo valdžioje.	3,8	-9,6
10. Aš tiesiog nusivyliau partija, už kurią balsavau praėjusiuose rinkimuose	0,0	-9,9
11. Manau, kad verta išbandyti, ką sugeba ši partija, jei ji nepateisins lūkesčių, kitą kartą už ją nebaluosiu	3,8	-11,5
12. Tai vienintelė dora partija	3,8	-15,0

Išskirtinis motyvas, nulėmęs LDDP rinkėjų pasirinkimą, — įprotis. Politinė teorija tai vėlgi įvardintų psichologine identifikacija. Racionalūs argumentai šios partijos rinkėjams nebuvo svarbūs, apsisprendžiant rin-

kimuose. Įdomu ir tai, kad LDDP rinkėjai kaip priežasties nenurodė ir partijos lyderių. Tai, kuo ši partija buvo stipri per praėjusius rinkimus, šiuo metu yra tapę kitų partijų koziriais.

Akivaizdu, kad šios partijos elektoratas panašus į Tėvynės sąjungos ir LKDP elektoratą. Nors, kita vertus, jų padėtis buvo kur kas sunkesnė: faktiškai jie neturėjo nė vieno pozityvaus argumento savo išankstiniam pasirinkimui paremti ar apginti. Matyt, tai ir lėmė, kad tokia didelė dalis potencialaus LDDP elektorato tiesiog neatėjo į rinkimus. 29% 1992 balsavusių už LDDP, neatėjo į šių metų rinkimus. Iš likusiųjų 75% balsavo už kitą partiją. Šiek tiek daugiau nei konservatorių rinkėjų savo apsisprendimą padarė rinkiminės kampanijos metu.

2 diagrama. LDDP rinkėjų motyvacija

3. Lietuvos krikščionių demokratų partija

4 lentelė.

Atsakymai	Proc.	Skirtumas nuo vidurkio ³
1. Tai vienintelė dora partija	37,0	18,2
2. Ši partija visada tesi savo pažadus, yra atsakinga už savo veiksmus.	12,3	6,3
3. Aš tiesiog nusivyliau partija, už kurią balsavau praėjusiuose rinkimuose	15,1	5,2

4 lentelės tęsinys

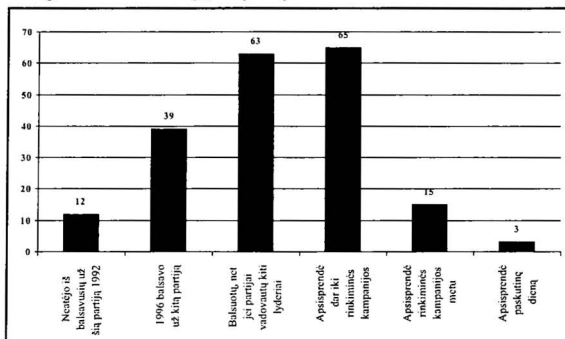
4. Už šią partiją balsuoja mano šeimos nariai, kiti man artimi žmonės, todėl už ją balsuoju ir aš	16,4	4,6
5. Ši partija geriausiai galėtų išspręsti visai visuomenei aktualias problemas	34,2	4,4
6. Balsavau už šią partiją tik todėl, kad į Seimą nepatektų jai oponuojančių partijų, kurios man nepatinka, atstovai	1,4	-3,8
7. Aš visada balsuodavau už šią partiją, todėl nežadu keisti savo įpročių	13,7	-4,1
8. Man priimtini šios partijos programoje išdėstyti teiginiai, jos siekiai.	28,8	-7,5
9. Ši partija geriausiai galėtų išspręsti man aktualias problemas	15,1	-8,0
10. Man patinka šios partijos lyderiai	16,4	-14,9

LKDP — trečioji partija, kurios didžiąją dalį rinkėjų sudaro iš anksto apsisprendę žmonės. Klasikiniai partinės identifikacijos modelio indikatoriai (šeimos įtaka, moralinių savybių svarba) tarp šios partijos rėmėjų aiškiai išsiskiria. Kita vertus, LKDP kai kurių savo lyderių pareiškimais ir spaudos komentarais turėjo pretenzijų tapti trečiąja jėga dviejų partijų varžybose: tai šiek tiek atspindi ir respondentų atsakymai. Dalis LKDP rinkėjų kaip priežastį nurodo nusivylimą kitomis partijomis. Vadinasi, galime spėti, kad vienas kitas perbėgėlis šią partiją rinkosi kaip alternatyvą vyrausiai dvipartinei sistemai.

Vėlgi akivaizdu, kad LKDP stipri ne savo lyderiais, bet ideologija, vertybėmis — beveik dviem trečdaliams rinkėjų nesvarbu, kas vadovauja šiai partijai.

Bet kuriuo atveju, šios trys didelės partijos iš esmės remiasi pastoviu elektoratu, kuris prieš kiekvienus rinkimus nesprenžia klausimo, už ką jam balsuoti, ir neieško savo pasirinkimui racionalių paaiškinimų. 1996 m. Seimo rinkimuose už šias partijas balsavo šiek tiek daugiau nei 49% visų dalyvavusiųjų rinkimuose. 1992 m. šios partijos (Sąjūdžio koalicija, Politinių kalinių ir tremtinių sąjungos, LKDP ir Demokratų partijos bei LDDP) gavo daugiau nei 74% dalyvavusiųjų balsų. Akivaizdus rinkėjų poslinkis link trečiųjų jėgų. Kokia motyvacija lemia tokių rinkėjų elgesio pokyčius?

3 diagrama. LKDP rinkėjų motyvacija

4. Lietuvos socialdemokratų partija

5 lentelė.

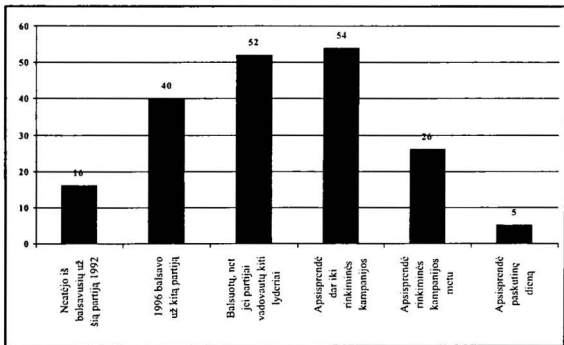
Atsakymai	Proc.	Skirtumas nuo vidurkio ³
1. Man priimtini šios partijos programoje išdėstyti teiginiai, jos siekiai	53,8	17,5
2. Iki šiol valdžioje buvusios partijos nepateisino mano lūkesčių, todėl balsavau už tuos, kurie dar nebuvo valdžioje	26,2	12,8
3. Man patiko šios partijos rinkiminė kampanija	17,2	8,9
4. Manau, kad verta išbandyti, ką sugeba ši partija, jei ji nepateisins lūkesčių, kitą kartą už ją nebalsuosiu	20,0	4,7
5. Ši partija geriausiai galėtų išspręsti man aktualias problemas	18,8	-4,3
6. Aš visada balsuodavau už šią partiją, todėl nežadu keisti savo įpročių	9,2	-8,6
7. Už šią partiją balsuoja mano šeimos nariai, kiti man artimi žmonės, todėl už ją balsuoju ir aš	3,1	-8,7
8. Man patinka šios partijos lyderiai	21,5	-9,8
9. Tai vienintelė dora partija	7,7	-11,1

LSDP rinkėjai priklauso kitokio elgesio rinkėjų grupei. Jos motyvacijai svarbus trečiosios jėgos įvaizdis, programiniai teiginiai, rinkiminė

kampanija. Šios grupės rinkėjai atrodo svarsto, kurią partiją jiems geriau rinktis ir šiam pasirinkimui svarbu, kokį įvaizdį sukuria partija, ką ji žada savo programoje. Kita vertus, LSDP savo gretose turėdama nemažą žinomų žmonių, nesugebėjo šio savo galimo privalumo sėkmingai išnaudoti. Jiems ganėtinai stipriai pakenkė lyderių konfliktai prieš rinkimus (motyvas „Patinka šios partijos lyderiai“ LSDP rinkėjų minimas rečiau nei vidutiniškai visų apklaustų rinkėjų).

Bet kuriuo atveju, ši partija yra stiprus kandidatas būti trečiąja jėga. Tiesa, jos elektoratas yra stipriai kintantis, ieškantis savo pasirinkimo kiekvienuose rinkimuose. Didelė dalis šių žmonių apsisprendžia tik rinkiminės kampanijos metu.

4 diagrama. LSDP rinkėjų motyvacija

5. Centro sąjunga

6 lentelė.

Atsakymai	Proc.	Skirtumas nuo vidurkio ³
1. Man patinka šios partijos lyderiai	60,3	29,0
2. Iki šiol valdžioje buvusios partijos nepateisino mano lūkesčių, todėl balsavau už tuos, kurie dar nebuvo valdžioje	21,9	8,5
3. Man patiko šios partijos rinkiminė kampanija	12,2	3,9
4. Šios partijos kandidatai yra labiausiai kompetentingi savo sričių specialistai	15,1	3,8

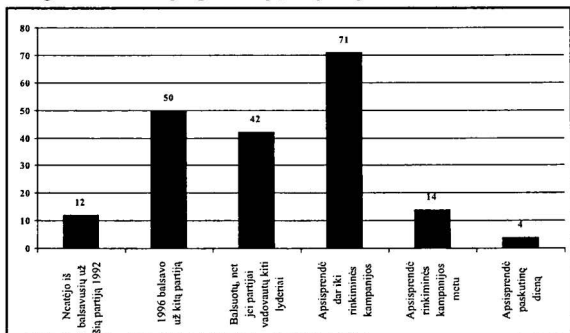
6 lentelės tęsinys.

5. Ši partija geriausiai galėtų išspręsti visai visuomenei aktualias problemas	26,0	-3,8
6. Asmeniškai pažįstu kai kuriuos šios partijos narius	4,1	-4,4
7. Už šią partiją balsuoja mano šeimos nariai, kiti man artimi žmonės, todėl už ją balsuoju ir aš	4,1	-7,7
8. Man priimtini šios partijos programoje išdėstyti teiginiai, jos siekiai	27,4	-8,9
9. Aš visada balsuodavau už šią partiją, todėl nežadu keisti savo įpročių	4,1	-13,7

Šios pagal sąrašą laimėjusios partijos stiprybė, rinkėjų vertinimu, yra jos lyderiai. Šia prasme, jos rinkimų kampanija, akcentuojanti lyderius, buvo vykdoma idealiai. Dviejų žmonių svarbą šios partijos rinkėjams rodo ir tai, kad tik 42% jos rėmėjų balsuotų už šią partiją, jeigu jai nevadovautų dabartiniai jos lyderiai.

Taigi trys dalykai — trečiosios jėgos, perimančios nusivylusių, rolė, patrauklios asmenybės ir sėkminga rinkimų kampanija — nulėmė šios partijos sėkmę rinkimuose. Gana įdomu ir tai, kad didelė dalis Centro sąjungos rinkėjų apsisprendė dar iki rinkiminės kampanijos pradžios. Šia prasme ji labiau panaši į TS (LK), LDDP, LKDP, o ne trečiąją jėgą.

5 diagrama. Centro sąjungos rinkėjų motyvacija

Įdomu panagrinėti ir kelių kitų partijų, nepapuočiusių į Seimą pagal proporcinę rinkimų sistemą, rinkėjų motyvacijos nuostatas.

6. *Lietuvių nacionalinė partija „Jaunoji Lietuva“*

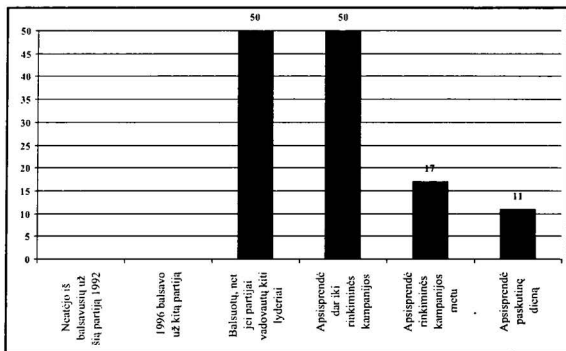
7 lentelė.

Atsakymai	Proc.	Skirtumas nuo vidurkio ³
1. Iki šiol valdžioje buvusios partijos nepateisino mano lūkesčių, todėl balsavau už tuos, kurie dar nebuvo valdžioje	44,4	31,0
2. Manau, kad verta išbandyti, ką sugeba ši partija, jei ji nepateisins lūkesčių, kitą kartą už ją nebalsuosiu	33,3	18,0
3. Aš tiesiog nusivyliau partija, už kurią balsavau praėjusiuose rinkimuose	27,8	17,9
4. Šios partijos žmonės kalba paprastiems žmonėms suprantama kalba	29,4	13,2
5. Man patiko šios partijos rinkiminė kampanija	16,7	8,4
6. Už šią partiją balsuoja mano šeimos nariai, kiti man artimi žmonės, todėl už ją balsuoju ir aš	5,9	-5,9
7. Tai vienintelė dora partija	11,8	-7,0
8. Šios partijos kandidatai yra labiausiai kompetentingi savo sričių specialistai	0,0	-11,3
9. Ši partija geriausiai galėtų išspręsti man aktualias problemas	11,1	-12,0
10. Man patinka šios partijos lyderiai	16,7	-14,6
11. Aš visada balsuodavau už šią partiją, todėl nežadu keisti savo įpročių	0,0	-17,8
12. Ši partija geriausiai galėtų išspręsti visai visuomenei aktualias problemas	11,1	-18,7

„Jaunosios Lietuvos“ rinkėjų motyvacija geriausiai gali būti charakterizuojama kaip „duokime galimybę pabandyti“. Įdomu, kad pagrindinė rinkėjų motyvacija yra beveik vien negatyvi, t.y. nukreipta prieš kitas partijas. Radikalus „Jaunosios Lietuvos“ įvaizdis traukia nusivylusius rinkėjus. Nors dauguma jos rinkėjų nemano, kad ši partija galėtų išspręsti visuomenei ar asmeniškai aktualias problemas, nėra ypač populiarūs ir jos lyderiai, bet ji traktuojama kaip alternatyva jau buvusioms valdžioje jėgoms. Atrodo, kad stipriausias šios partijos koziris yra nusivylimas ir nepasitenkinimas situacija. Šia prasme „Jaunajai Lietuvai“

pavoingas bet koks visuomenės situacijos gerėjimas, kuris galėtų atimti dalį jų rinkėjų ar bent jau sumažinti galimybes pritraukti naujų.

6 diagrama. „Jaunosios Lietuvos“ rinkėjų motyvacija

7. Lietuvos liberalų sąjunga

8 lentelė.

Atsakymai	Proc.	Skirtumas nuo vidurkio ³
1. Ši partija geriausiai galėtų išspręsti man aktualias problemas	48,0	24,9
2. Man priimtini šios partijos programoje išdėstyti teiginiai, jos siekiai	53,8	17,5
3. Asmeniškai pažįstu kai kuriuos šios partijos narius	24,0	15,5
4. Iki šiol valdžioje buvusios partijos nepateisino mano lūkesčių, todėl balsavau už tuos, kurie dar nebuvo valdžioje	24,0	10,6
5. Manau, kad verta išbandyti, ką sugeba ši partija, jei ji nepateisins lūkesčių, kitą kartą už ją nebalsuosiu	23,1	7,8
6. Šios partijos kandidatai yra labiausiai kompetentingi savo sričių specialistai	8,0	-3,3
7. Man patinka šios partijos lyderiai	26,9	-4,4

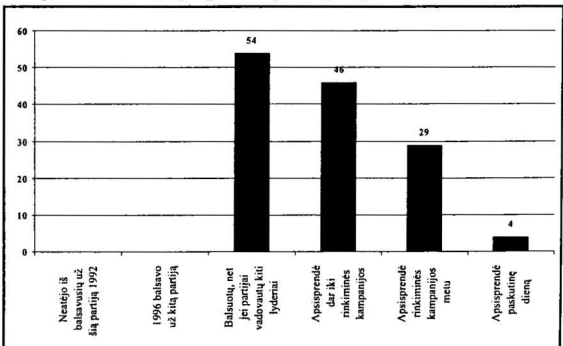
8 lentelės tęsinys

8. Ši partija visada tesi savo pažadus, yra atsakinga už savo veiksmus	0,0	-6,0
9. Aš visada balsuodavau už šią partiją, todėl nežadu keisti savo įpročių	11,5	-6,3
10. Ši partija geriausiai galėtų išspręsti visai visuomenei aktualias problemas	23,1	-6,7
11. Už šią partiją balsuoja mano šeimos nariai, kiti man artimi žmonės, todėl už ją balsuoju ir aš	4,0	-7,8
12. Šios partijos žmonės kalba paprastiems žmonėms suprantama kalba	3,8	-12,4
13. Tai vienintelė dora partija	0,0	-18,8

Liberalų sąjunga motyvacijos požiūriu turi bene racionaliausius rinkėjus. Tai vienintelė partija, kurios rinkėjai savo elgesį motyvavo tikėjimu, kad ši partija gali išspręsti jiems aktualias problemas. Šia prasme balsuojančių už liberalus pasirinkimas yra racionaliai apgalvotas ir remiasi partijos programiniais teiginiais. Bet šiai partijai tenka apgailestauti, kad tokių rinkėjų yra nedaug. Sukurti patrauklios partijos įvaizdį gana didelei daliai rinkėjų nepakanka gerai parašytos programos. Liberalų partijos silpnybė yra ir mažai žinomi jos lyderiai.

Kita vertus, ši partija traktuojama kaip alternatyva jau išbandytoms ir nepateisinusioms vilčių. Šiai partijai matyt taip pat buvo naudinga

7 diagrama. Liberalų sąjungos rinkėjų motyvacija

ga rinkiminė kampanija, nes trečdalis jos rinkėjų apsisprendė būtent jos metu.

8. *Moterų partija*

9 lentelė

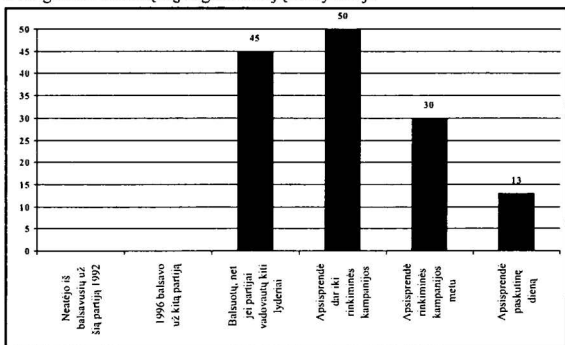
Atsakymai	Proc.	Skirtumas nuo vidurkio ³
1. Man patinka šios partijos lyderiai	48,7	17,4
2. Manau, kad verta išbandyti, ką sugeba ši partija, jei ji nepateisins lūkesčių, kitą kartą už ją nebalsuosiu	30,8	15,5
3. Man patiko šios partijos rinkiminė kampanija	17,9	9,6
4. Ši partija visada tesi savo pažadus, yra atsakinga už savo veiksmus	12,5	6,5
5. Man priimtini šios partijos programoje išdėstyti teiginiai, jos siekiai.	40,0	3,7
6. Šios partijos žmonės kalba paprastiems žmonėms suprantama kalba	12,5	-3,7
7. Ši partija geriausiai galėtų išspręsti man aktualias problemas	17,9	-5,2
8. Šios partijos kandidatai yra labiausiai kompetentingi savo sričių specialistai	5,1	-6,2
9. Tai vienintelė dora partija	12,5	-6,3
10. Už šią partiją balsuoja mano šeimos nariai, kiti man artimi žmonės, todėl už ją balsuoju ir aš	0,0	-11,8
11. Aš visada balsuodavau už šią partiją, todėl nežadu keisti savo įpročių	2,5	-15,3
12. Ši partija geriausiai galėtų išspręsti visai visuomenei aktualias problemas	12,5	-17,3

Pozityvi Moterų partijos rinkėjų motyvacija remiasi jos lyderių autoritetu. Kartu tai irgi viena iš pretendentų į trečiąją jėgą, patraukianti tuos, kurie nusivylė tradicinėmis partijomis.

Trumpai apibendrinant pateiktus duomenis, galima konstatuoti ketletą Lietuvos elektorato bruožų.

Lietuvos rinkėjus būtų galima skirstyti į dvi dideles grupes: vieni yra iš anksto apsisprendę, už kurią partiją jie balsuos ir jokia rinkiminė kampanija negali pakeisti jų nuostatos. Ši rinkėjų grupė yra linkusi balsuoti už vieną iš 3 partijų: TS (LK), LDDP ar LKDP. Kita grupė svarsto,

8 diagrama. Moterų sąjungos rinkėjų motyvacija

kuri partija geriausiai atitinka jų interesus. Į šiuos rinkėjus pretenduoja kelios partijos, kurios tikisi tokiu būdu susikurti savo nuolatinę pagrindą rinkimuose. Šiai rinkėjų kategorijai svarbūs partijų rinkiminiai teiginiai, jiems svarbus ir partijos įvaizdis rinkiminės kampanijos metu.

Rinkėjų preferencijos, nors ir lėtai, bet kinta. Vis daugiau rinkėjų patraukia buvusios mažosios partijos — Centro sąjunga, LSDP. Tikėtina, kad kituose rinkimuose barjerą peržengs ir dar viena ar kelios partijos, priartėjusios prie jo 1996 m.

PASTABOS

¹ Apklausa atlikta 1996 m. gruodžio mėnesį. Apklausta 1212 atsitiktinai atrinktų respondentų visoje Lietuvoje. Atranka atlikta iš Lietuvos gyventojų registro, atsitiktinių skaičių (atitinkančių asmens kodą) generavimo būdu. Apklausa atlikta interviu metodu.

Tyrimą finansavo Amerikos informacijos tarnyba (USIS). Tyrimo projektą ir klausimyną paruošė Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto darbuotojai.

² Užduodant šį klausimą, respondentams buvo pateikta kortelė su atsakymo variantais. Pusė respondentų gavo kortelę, kurioje atsakymų variantai buvo surašyti atvirkštine tvarka. Tai daryta, norint išvengti dažnesnio pirmųjų atsakymų pasirinkimo.

³ „Skirtumas nuo vidurkio“ rodo, ar partijos rėmėjai yra daugiau ar mažiau nei visi rinkėjai bendrai linkę pasirinkti tam tikrą priežastį. Jei skirtumas yra teigiamas, šios partijos rėmėjai dažniau nei vidutiniškai visi rinkėjai nurodė tą konkrečią savo pasirinkimo priežastį. Jei skirtumas neigiamas — atvirkščiai.

⁴ Šioje ir kitose diagramose pateikiami duomenys yra gauti apklausos būdu.

Summary

LITHUANIA'S ELECTORS: REASONS BEHIND PARTY CHOICE

It is argued in the article that the behavior of the electors exposed a great deal of sensations to both political scientists and sociologists. Unexpected victory of the democratic labour party in the elections of 1992 articulated analogous unexpectedness four years later, in 1996. These results were explained similarly: the electors are disappointed with the activities of the government and so chose the oppositionary power. This proposition reveals just a part of the truth because each of government which govern at some particular hardtime is destined to some smaller or bigger condemnation. But that was inexhaustive and insufficient base for the explanation of the entire electoral behavior. The so-called principle of a pendulum proves insufficiency here as well. First, there was no pendulum between the labor and the conservative parties; second, this pattern tells nothing about the so-called third powers, which gain gradual significance. It becomes obvious that Lithuania's electors are neither those to rush leftwards/rightwards at a choice nor the ones to form two permanent groups (if one does not attend the elections, the other celebrates the victory). Author provides us with an insight in the behavior of the electors at a microlevel. The article might be enamed a provision of empirical material where both theoretical innovations and reasonable interpretations appear to be absent. This article is based upon several questions given to 1200 respondents had 1996 Seimas Elections passed. Some comments and parallels are present, however this is not the main aim the article: study observes but not interprets.